

**TİCARİ BANKALARIN FİNANSAL ORANLAR YARDIMIYLA SINIFLANDIRILMASI:
KÜMELEME ANALİZİ YAKLAŞIMI *****THE CLASSIFICATION OF THE COMMERCIAL BANKS WITH FINANCIAL RATIOS:
CLUSTER ANALYSIS APPROACH****Doç.Dr. Yücel AYRIÇAY**Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,
Kahramanmaraş.**Elif AKGÖZ**Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD,
Kahramanmaraş.**ÖZET**

Bankacılık sektörü finans piyasasının en önemli kurumsal yapısını oluşturmaktadır. Bankacılık sektörünün hassas bir yapıya sahip olması ve sektörde yaşanan dalgalanmalar, bankacılık sistemi üzerinde yoğun tartışmalar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu çalışma Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların bilanço ve gelir tablolarından elde edilen finansal oranları kullanılarak benzerlik ve farklılıklar yönüyle, çok değişkenli bir istatistik yöntem olan kümeleme analizi ile sınıflandırmayı amaçlamaktadır. Çalışma sonunda mevcut gruplar (kamu, özel ve yabancı) dışında, bankaların farklı gruplardan bankalar ile homojen bir yapı oluşturduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal Oranlar, Kümeleme Analizi, Analitik Hiyerarşi Süreci, Bankacılık**ABSTRACT**

Banking sector is the most important institutional aspect of financial markets. That the banks have sensitive structures and the fluctuations in the sector cause to intense discussions over the banking system. This study examines the commercial banks operating in Turkey by using the financial ratios obtained from balance sheets and income statements and aims to classify the banks in the aspects of similarities and differences by cluster analysis. It is concluded that banks have formed a homegenous structure with the banks except existing groups (public, private and foreign)

Keywords: Financial Ratios, Cluster Analysis, Analytic Hierarchy Process, Banking.**1. GİRİŞ**

Bankacılık sektörü, finansal kaynak dağılımını belirlemede aracılık görevini üstlenmiş olması sebebiyle, bu sektörde faaliyet gösteren aktörlerin etkin ve verimli çalışmaları, ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durumun Türkiye’deki bankacılık sektörünü, ülkenin ekonomik gelişmesinde merkezi bir konuma getirdiği söylenebilir. Ayrıca sektörün hassas bir yapıya sahip olması ve sektörde yaşanan dalgalanmalar, bankacılık sistemi üzerinde yoğun tartışmalar yaşanmasına neden olmaktadır.

Halen devam etmekte olan küresel kriz, gelişmiş ve gelişmekte olan ayrımı yapılmaksızın tüm dünya ülkelerini az veya çok etkilemektedir. Bu olumsuzluklardan en çok etkilenenlerin başında da bankacılık sektörü gelmektedir. Bu süreç bankacılık sektörünün önemini ve bunlara yönelik daha sıkı

* Bu çalışma, danışmanlığını Yücel Ayrıçay’ın yaptığı, Kahramanmaraş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, Yüksek Lisans öğrencisi Elif Akgöz tarafından, Haziran 2010 tarihinde hazırlanan “Türkiye’de Ticari Bankaların Finansal Oranlar Yardımıyla Sınıflandırılması: Kümeleme Analizi Yaklaşımı” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

düzenleme ve denetimlerin yapılması gereğini yeniden ortaya çıkarmış ve bu konuya olan ilgilinin artmasına neden olmuştur.

Türkiye 2001 yılında yaşadığı büyük kriz sonrasında bankacılık sisteminde köklü değişiklikleri hayata geçirmiş ve bu sayede halen devam etmekte olan küresel krizden yerli ve yabancı banka ayrımı yapılmadan en az etkilenen sektörlerden biri olmuştur. Kriz sonrası süreçte Türk bankacılık siteminde birleşme ve satın almalar yoluyla yabancı bankaların ağırlığının artması da bankacılık sektörüne yönelik olarak yapılacak çalışmalara olan ilgiyi artıran unsurlardan biri olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde faaliyet gösteren ticaret bankalarının, mali tablolarından türetilen oranlar veri alınarak çok değişkenli istatistiksel tekniklerden biri “Kümeleme Analizi (Clustering)” yardımıyla inceleyerek, söz konusu bankaların daha önce hiçbir sınıflandırmanın yapılmadığı varsayımı altında yeniden sınıflandırmaktır. Böylece bankalar arasında kamu, özel ve yabancı banka ayrımı yapılmaksızın, hangi bankalar arasında homojen bir yapı olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

2. LİTERETÜR TARAMASI

Kümeleme analizi ile ilgili daha önce birçok çalışma yapılmıştır. Ancak, bunların sayılı bir kısmı bankacılık sektörüyle ilgilidir. Genel olarak, ekonomi, işletme ve bankacılık sektörü bakımından yapılan belli başlı çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Coşkun, Temizel ve Taylan (2009)’ ın birlikte yaptıkları çalışmada, Türkiye’de bankacılık sektörü hisse senedi endeksi getirileri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Eş bütünleşme ve nedensellik analizlerinin yapıldığı bu çalışmada, ekonomik büyüme ile bankacılık sektörünün gelişimi arasında uzun dönemde iki yönlü pozitif ilişki varken kısa dönemde ekonomik büyümenin bankacılık sektörü üzerinde pozitif etkisi bulunmaktadır.

Erdoğan ve Beşballı (2009) tarafından banka kredileri kanalının Türkiye’de işleyişini analiz etmek amacıyla yapılan çalışmada VAR yöntemi ile kredi kanalının geçerliliği, 1996:06-2006:09 dönemine ait toplulaştırılmış veriler kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Türkiye’de kredi kanalı kısmen işlemektedir.

Keçek ve Cinsler (2008) yaptıkları araştırmada Türk bankacılık sistemi içerisinde yer alan ticaret bankalarını evren olarak almış ve 2005 yılı mali tablolarından türetilen oranları dikkate alarak benzer özellik gösteren bankaları gruplandırmak amacıyla çok değişkenli istatistik tekniklerinden kümeleme analizini kullanmışlardır. Daha sonra ise yapılan sınıflandırmanın başarısını ortaya koymak ve bu sınıflandırmada daha büyük öneme sahip değişkenleri açığa çıkarmak için kümeleme analizi verilerine çok değişkenli istatistik tekniklerden diskriminant analizi uygulamışlardır. Bu çalışmada kullanılan mali oranlar işletmenin o yıl çeşitli açılardan performansını ortaya koyduğundan, çalışma performans değerlendirmesi olarak da ele alınabilir.

Doğan (2008), çok değişkenli istatistiksel analiz tekniklerinden biri olan “Kümeleme Analizi (Clustering)” tekniğinin Türk Bankacılık Sektörü’nde (1998–2006) dönemi itibariyle faal olan ticaret bankalarına ait finansal oranları baz alarak bankaların finansal performanslarını belirlemek ve finansal açıdan benzer bankaları tanımlamak amacıyla, mevcut gözetim yöntemlerini tamamlayıcı bir yöntem olarak bankacılık sektörünün gözetiminde kullanılabilirliğini araştırmaya çalışmıştır. Küme oluşumları incelendiğinde bankaların bir araya gelmelerinde sahiplik yapısı (kamu, özel, yabancı) ve büyüklük ölçeğinin belirgin bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Farklı sahiplik yapılarına ve büyüklük ölçeklerine sahip bankaların bir araya geldiği çok sayıda küme oluşumu saptanabilmektedir.

Aşan (2007), Banka müşterilerinin daha iyi tanımlanması ve belli müşteri kalıplarının belirlenmesi amacıyla kredi kartı kullanan banka müşterilerini sosyo-ekonomik özellikleri bakımından gruplandırmaya çalışmıştır. Söz konusu gruplama işlemi birimlerin, değişkenlerin ya da birimleri ve değişkenlerin bir arada gruplandırılmaları işlemlerini içeren kümeleme analizi kullanılmıştır. Ayrıca söz konusu kümelerde müşteriler yaş, cinsiyet, kredi kartı türü gibi değişkenlere göre de

gruplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre banka müşterileri üç kümede toplanmıştır. İlk kümede müşterilerin çoğunluğu yer almıştır. Bu oluşan üç kümedeki müşterilerin, sosyo-ekonomik değişkenlere göre farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Acar, Boyacıoğlu ve Kara (2007), tarafından yapılan çalışmada bankanın, koruyucu dış faktörlerden tamamen arındırılmış derecelendirmesi nasıl olurdu sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca bankanın finansal temeli, şube ağının gücü, faaliyet alanlarındaki ve varlıklarındaki çeşitlilik incelenmiştir. Bu çalışmada Türk bankalarının finansal güç derecelerini yapay sinir ağları ve çok değişkenli istatistiksel analiz teknikleri kullanarak tahmin etmek amacıyla bir model geliştirilmiştir. Modelde iki farklı sınıflandırma sisteminden dört değişik analitik teknik seçilmiştir: Yapay sinir ağı sisteminden çok katmanlı algılayıcı ve çok değişkenli istatistiksel analiz tekniklerinden diskriminant analizi, kümeleme analizi ve lojistik regresyon analizi. Modelin geçerliliğinin test edildiği veri setinde kullanılan tekniklerin tahmin performansları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Silpar ve Tunay (2006) 'nın birlikte yaptıkları çalışmanın amacı, Türkiye'de ticari bankaların karlılığa dayalı performanslarının çeşitli istatistik ve ekonometri yöntemleriyle analiz edilmesidir. Çalışmada Türk Ticari Bankacılık Sektöründe karlılık ve performans analizi yapılmaktadır. Öncelikle, sektörde yer alan bankalar kümeleme analiziyle ikili (büyük ve küçük olarak) ve üçlü (büyük, orta ve küçük olarak) gruplara ayırmaya, ardından bu ikili ve üçlü gruplar arasında istatistik açıdan önemli farklılıklar olup olmadığı iki örneklem t testi (ikili gruplar için) ve tek yönlü varyans analizi (üçlü gruplar için) araştırmaya çalışmışlardır. Daha sonra, kümeleme analizi sonuçlarına göre ölçeklerine göre ayrılan banka gruplarına literatürde yaygın olarak kullanılan modelleme yaklaşımları uygulanarak regresyon tahminleri yapılmıştır.

Çinko (2006), çalışmasında finansal sistemdeki kısıtlı kaynakların daha verimli kullanılabilmesinde oldukça önemli bir konu olan Kredi değerlendirmesi için kullanılan istatistiksel tekniklerin etkinliğini karşılaştırmayı amaçlamıştır. Yapılan çalışma neticesinde kullanılabilir istatistik analizler karşılaştırıldığında farklı ölçütlere göre farklı analizlerin başarılı olduğu görülmüştür; doğru sınıflama oranı ve birinci tip hata oranında en iyi modelin karar ağaçları, ikinci tip hatada en iyi modelin yapay sinir ağları olduğu görülmüştür. Bu da kredi kartı değerlendirmesi yapılırken bir model yerine birden fazla model kullanılmasının belki bir çözüm olabileceğini göstermektedir.

Turanlı vd., (2006)'da yapmış oldukları çalışmada ele alınan problem, Avrupa Birliği üye ülkeleri ile aday üye ülkeler arasında var olan ekonomik benzerlikleri ortaya koymak, aday ülkelerin üye olmak için yeterli olup olmadıklarını anlamaya çalışmaktır. Çalışmada AB'ye aday ve üye ülkelerin GSMH, Enflasyon Oranı, İssizlik Oranı, İnternet Kullanım Oranı, Ömür Boyu Eğitim Endeksi ve İthalat İhracat Oranı gibi değişkenlerden yararlanılarak kümeleme analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Türkiye'nin ekonomik olarak Avrupa Birliği'ne üye olmaması için bir neden görülmektedir. Bu nedenle üyelikte yaşanan sorunların siyasi ve politik sorunlar olduğu anlaşılmaktadır.

Sandal (2009) tarafından, son yüz yıl içinde değişik siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümler geçiren Türkiye ve kuzeyindeki Avrupa ülkelerinin 1990'lardan bu yana nasıl bir gelişme gösterdiği ve bu ülkelerin birbirlerine benzerliklerini ortaya koymak amacıyla kümeleme analizinin kullanıldığı bir çalışma yapılmıştır. Türkiye ve çevresindeki 16 ülkeye ait 21 sosyo-ekonomik değişken hiyerarşik küme analizinde kullanılmıştır. Böylece Türkiye'nin hangi ülke veya ülke gruplarına daha yakın olduğu belirlenmiş ve Türkiye 1995 ve 2005 yılları baz alınarak yapılan "Hiyerarşik Küme Analizi" sonuçlarına göre bazı alanlarda (veriler) kuzeyindeki Avrupa ülkelerine benzese de genel anlamda benzemediği ortaya çıkmıştır.

Karabulut, Gürbüz ve Sandal (2004)' ın birlikte yaptıkları araştırmada Türkiye'nin 81 iline ait 54 sosyo-ekonomik değişken (DPT) yardımıyla, aynı yapıyı gösteren homojen il gruplarının belirlenmesine çalışmışlardır. Yine bu çalışma için "Hiyerarşik Kümeleme Analizi" adı verilen istatistik yönteminden yararlanılmıştır. Küme sayılarının belirlenmesinde 81 ilin istatistiksel olarak 7, 10 ve 15 gruba ayrılması test edilmiştir. Bulunan sonuçlara göre en anlamlı kümelemenin 15'li

sınıflandırma sonucunda elde edildiğine karar verilmiştir. Kümeleme analizi yöntemi ile illerin ayırımına ve homojen yapı göstermelerine neden olan değişkenler yardımıyla illerin oluşturduğu farklı sosyo- ekonomik bölgeler belirlenmiştir.

Özer ve Erciş (2004), tüketicilerin banka ve hizmetlerine güvenmelerinde etkili olan unsurları incelemiş, araştırma sonucunda güven konusunda bankaların özelliklerinden çok hizmetlerine önem verdikleri, hizmetlerde kişiselliğin, farklılığın ve özelliğin güven yaratmada önemli olduğu tespit edilmiştir.

Bircan, Zontul ve Yüksek (2006)'da, Devlet İstatistik Enstitüsü Dış Ticaret Şubesi'nden alınan Türkiye'nin 2002 yılına ait ihracat verileri kullanarak yapay sinir ağları ile bir kümeleme çalışması gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Bu çalışma neticesinde, İhracat verilerine göre yapılan kümeleme çalışmasında, ülkelerin bazı kümelerde yoğunlaştığı, bazı ülkelerin ise tek başına küme oluşturduğu görülmüştür. Bu da belli başlı ülkelerle ticaretin yoğun olduğunu ve birçok ülke ile de bazı mal grupları dışında önemli bir ticaretin olmadığını göstermektedir. Buradan Türkiye'nin dış ticaretinin dünya bazında homojen olmadığı ve kırılmalı bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kaya (2001), yaptığı çalışma Türk Bankacılık Sisteminde net faiz marjının modellenmesi ve buna dayanarak sistemin toplu performans analizini ele almaktadır. Kaya (2001) nin yapmış olduğu çalışmanın sonucu, mevduat bankalarının menkul değerler cüzdanının toplam varlıklar içindeki payının artması, net faiz marjının artmasına neden olmaktadır şeklinde yorumlanmıştır.

Çakmak, Uzgören ve Keçek' in birlikte yaptıkları çalışmada DİE 1990 ve 2000 yıllarına ilişkin kültür istatistikleri kullanılarak araştırma kapsamındaki iller kültürel yapılarına göre her iki dönem için ayrı ayrı kümelendirmiş ve son 10 yıl içerisinde illerin kültürel yapılarında meydana gelen değişimi belirlemeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgular bu on yıllık süreç içerisinde ele alınan değişkenler doğrultusunda İstanbul ilinin diğer tüm illerden kültürel açıdan farklı olduğu olgusunu değiştirmemiştir. Ayrıca birçok teknikte İzmir ve Ankara illerinin aynı kümeler içinde yer aldıkları gözlenmiştir. Çalışmada kümeleme analizinin ortaya koyduğu en önemli bulgulardan birisi de, bölgesel ve iktisadi gelişmişlik yönünden farklılıkların kültürel açıdan da bariz bir farklılığa yol açtığının belirlenmesidir.

Neely ve Wheelock'un (1997) yapmış oldukları çalışmada; 1980-1995 döneminde tasarruf mevduat sigortası kapsamındaki ABD ticari bankalarının karlılığını araştırmaktadır. Bu araştırmacılar, bankaların performanslarının yoğun olarak faaliyet gösterdikleri banka piyasalarındaki hedef müşteri gruplarının yıllık kişi başına gelirlerindeki değişimle pozitif bir ilişki içinde olduğunu ispatlamışlardır.

Özkan (2000), Türkiye'de 1997 yılında faal olan kırk bir ticaret bankasını toplam aktif, faiz gelirleri, faiz giderleri, nazım hesaplar toplamı, şube sayısı ve personel sayısı değişkenlerine göre kümelemek amacıyla hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme tekniklerini kullanırsak yaptığı çalışmada Ward yönteminin en anlamlı küme oluşumlarını sağladığı sonucuna varmıştır.

Çavuş (?) çalışmasında, Banka kredi kartlarının Türkiye'de kullanımı ile kredi kartlarının faydaları ve zararları hakkında, kredi kartının taraflarını temel alarak genel açıklamalar yapmıştır. Çalışmanın sonunda ise, Türkiye de kredi kartı kullanıcılarına uygulanmış olan bir anket çalışması değerlendirmiştir. Türkiye üzerine yapılan bu çalışma göstermektedir ki, sosyo-ekonomik ve demografik faktörler ile kredi kartı sahipliği ve kullanımı arasında kesin bir ilişki bulunmaktadır.

Afşar (?) doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerdeki bankacılık sektörüne yönelmesinin nedenleri ve etkileri üzerine yapmış olduğu araştırmada genel anlamda küreselleşme olgusu ve doğrudan yabancı yatırım süreci ilişkisini, dünyada doğrudan yabancı yatırımların son dönem gelişimini, yine doğrudan yabancı yatırımların sektörel değişimi, gelişmekte olan ülkeler açısından bankacılık sektörü doğrudan yabancı yatırımları ve gelişmekte olan ülkelere yönelik bankacılık sektörü doğrudan yabancı yatırımlarının etkilerini incelemektedir. Sonuçta gelişmekte olan ülkelerde yabancı banka girişlerinin bankacılık sektöründeki verimliliği ve istikrarı artırması

beklenmesine rağmen yapılan çalışmalar göstermektedir ki bu anlamda kesin sonuçlar elde edilememiştir.

Okumuş ve Yaşın (2007), yapı marketlerden alışveriş yapan müşterilerin hizmet kalitesi değerlendirmeleri itibariyle farklı Pazar bölümleri oluşturup oluşturmadıklarını belirlemek amacıyla ve bu yönde elde edilecek bilgilerin yapı marketlerin pazarlama stratejilerine yönelik kararlarında yol gösterici olacağı düşüncesiyle 2007 yılında bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu amaçlar doğrultusunda toplam 600 adet anket formundan elde edilen verilere Kümeleme analizi, Varyans Analizi ve Ki-Kare analizi uygulamışlardır. Analiz sonuçlarına göre yapı market müşterileri hizmet kalitesi değerlendirmelerine göre üç farklı pazar bölümünde toplanmıştır. Bu üç farklı pazar bölümü incelendiğinde pazarda, önemli ölçüde tatmin edilememiş bir müşteri grubunun olduğu görülmüştür.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde faaliyet gösteren özel ve kamu sermayeli ticaret bankalarını, mali tablolarından türetilen finansal oranları kullanarak çok değişkenli bir istatistik yöntem olan Kümeleme Analizi (Cluster Analysis) yardımıyla sınıflandırmaktır. Böylece bankalar arasında kamu, özel ve yabancı banka ayrımı yapılmaksızın, hangi bankalar arasında homojen bir yapı olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Araştırmanın kapsamını Türkiye’de faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli 25 Banka oluşturmaktadır. Bu bankalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Kapsamına Giren Bankalar

MEVDUAT BANKALARI		
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Adabank A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Citibank A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Alternatif Bank A.Ş.	Denizbank A.Ş.
	Anadolubank A.Ş.	Deutsche Bank A.Ş.
	Şekerbank T.A.Ş.	Eurobank Tekfen A.Ş.
	Tekstil Bankası A.Ş.	Finans Bank A.Ş.
	Turkish Bank A.Ş.	Fortis Bank A.Ş.
	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.
	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	ING Bank A.Ş.
	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Millennium Bank A.Ş.
	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.

3.2. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın değişkenlerini bankaların bilanço ve gelir tablolarından elde edilen finansal oranlar oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler Türkiye Bankalar Birliği tarafından kamuya açıklanan raporlardan 2008 yılı için elde edilmiş ve kategorilerine göre Tablo 6.2.’de gösterilmiştir. Analize karlılık, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve gelir gider yapısı göstergelerine ait sırasıyla 4, 7, 8 ve 13 değişken ile başlanmış ve değişkenler her bir gösterge için korelasyon analizleri yapılarak incelenmiştir. İncelemelere değişkenler arasındaki korelasyonlar, 75 ve aşağısında olana kadar devam edilmiştir (korelasyon matrisleri Ekler’de verilmiştir). Sonuçta karlılık, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve gelir gider yapısı için sırasıyla 3, 4, 7 ve 7 olmak üzere toplam 21 değişken ile analize devam edilmesine karar verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’deki Ticari Bankaların Mali Tablolarına Göre Değişkenler ve Gösterimleri

<i>Gösterge</i>	<i>Kodu</i>	<i>Değişken Açıklaması</i>
Karlılık	Kr1	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar
	Kr2	Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler
	Kr3	Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye
Sermaye Yeterliliği	Sy1	Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
	Sy2	Bilânço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar
	Sy3	Net Bilânço Pozisyonu / Özkaynaklar
	Sy4	(Net Bilânço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
Aktif Kalitesi	Ak1	Toplam Krediler / Toplam Aktifler
	Ak2	Toplam Krediler / Toplam Mevduat
	Ak3	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler
	Ak4	Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler
	Ak5	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)
	Ak6	Duran Aktifler / Toplam Aktifler
	Ak7	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler
Gelir Gider Yapısı	Ggy1	Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri
	Ggy2	Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı / Toplam Aktifler
	Ggy3	Toplam Gelirler / Toplam Giderler
	Ggy4	Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler
	Ggy5	Faiz Giderleri / Toplam Aktifler
	Ggy6	Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler
	Ggy7	Faiz Giderleri / Toplam Giderler

3.3. Yöntem

Kümeleme analizi, gruplanmış verileri benzerliklerine göre sınıflandırarak araştırmacıya özetleyici bilgiler sunmada sıklıkla kullanılan çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden birisidir. Bunun yanı sıra yöntem kümeleme analizi gerçek tiplerin belirlenmesi, gruplar için ön tahmin, hipotez testi, veriler yerine kümelerin değerlendirilmesi ve aykırı değerlerin bulunması gibi farklı amaçlarla da kullanılmaktadır (Kalaycı, 2005: 349).). Kümeleme analizinde kullanılan birim sayısı önem arz etmekte ve bu sayı arttıkça, sınıflandırmanın daha iyi sonuçlar vermesi beklenmektedir. (Yıldız, 1998: 8).

Kümeleme analizinde ilk aşama, bir benzerlik veya uzaklık ölçüsünün (kareli öklid uzaklık veya pearson korelasyon gibi) seçilmesidir. Sonra kullanılacak kümeleme tekniğine (hiyerarşik veya hiyerarşik olmayan gibi) yönelik bir karar verilir. İkinci adımda seçilen teknik için kullanılacak olan kümeleme yöntemi türü (hiyerarşik kümeleme tekniğinde centroid yöntemi gibi) seçilir. Son aşamada ise küme sayısı belirlenerek kümeleme sonucu yorumlanır (Sharma, 1996:187; Öz vd., 2008). Bu çalışmada incelenen birim sayısının az olması durumunda kullanılması uygun olan hiyerarşik kümeleme analizine ve kümeleme yöntemi olarak da diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında daha iyi sınıflama sağladığı düşünülen ward yöntemine başvurulmuştur.

Bu bölümde öncelikle bankaların söz konusu raporlardan alınmış sektör payları ve şube rasyolarına ilişkin tanımsal istatistikler ve daha sonra da her bir oran grubu için tanımsal istatistikler, kümeleme analizi sonuçları ve bu sonuçlardan elde edilen varyans analizleri verilmektedir. Araştırma bulguları SPSS 11 İstatistik paket programı kullanılarak elde edilmiştir.

3.4. Araştırmanın Bulguları

3.4.1. Genel Bakış

Türkiye’deki ticari bankaların sektör payları bazında genel durumları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Bankaların Sektör Payları Bazında Genel Durumlarına Bakış (Yüzde %)

Bankalar	Top. Aktifler	Top. Krediler	Top. Mevduat
Türk Bankacılık Sistemi	100,0	100,0	100,0
Mevduat Bankaları	96,8	95,9	100,0
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	29,4	23,8	35,6
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	14,8	8,4	18,5
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	7,2	7,0	8,9
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	7,4	8,3	8,2
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	52,4	54,5	51,1
Adabank A.Ş.	0,0	0,0	0,0
Akbank T.A.Ş.	12,1	12,1	11,5
Alternatif Bank A.Ş.	0,5	0,6	0,6
Anadolubank A.Ş.	0,5	0,5	0,5
Şekerbank T.A.Ş.	1,1	1,3	1,3
Tekstil Bankası A.Ş.	0,4	0,4	0,3
Turkish Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	2,1	2,3	2,0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	12,6	13,6	11,6
Türkiye İş Bankası A.Ş.	13,8	13,0	14,0
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	9,0	10,5	9,2
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	0,1	0,0	0,0
Yabancı Bankalar	14,8	17,6	13,3
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı B.	14,4	17,5	12,9
Arap Türk Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,0
Citibank A.Ş.	0,8	0,7	0,9
Denizbank A.Ş.	2,7	3,5	2,2
Deutsche Bank A.Ş.	0,1	0,0	0,1
Eurobank Tekfen A.Ş.	0,5	0,3	0,4
Finans Bank A.Ş.	3,8	4,9	3,5
Fortis Bank A.Ş.	1,7	2,0	1,2
HSBC Bank A.Ş.	2,1	2,7	2,0
ING Bank A.Ş.	2,3	3,0	2,2
Millennium Bank A.Ş.	0,2	0,2	0,2
Turkland Bank A.Ş.	0,1	0,2	0,1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,2	4,1	0,0

Tablodan da görüldüğü gibi, mevduat bankalarının toplam aktiflerinin sektör içindeki payı %97, kalkınma ve yatırım bankalarının payı ise %3 olmuştur. Mevduat bankaları grubunda yer alan kamu ve fon bankalarının toplam payı %29,4, özel sermayeli mevduat bankalarının payı %52 ve yabancı sermayeli bankaların payı %15’tir. Toplam krediler içinde kamu bankalarının payı %23,8, özel sermayeli mevduat bankalarının payı %54,5, yabancı sermayeli mevduat bankalarının payı %17,6 ve kalkınma ve yatırım bankalarının payı %4,1’dir. Toplam mevduat içinde kamu sermayeli bankaların payı %35,6, özel sermayeli bankaların payı %51,1 olurken, yabancı sermayeli bankaların payı %13,3 olarak gerçekleşmiştir. Bankaların şube rasyoları bazında genel durumları da Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Bankaların Şube Rasyoları Bazında Genel Durumlarına Bakış (Milyon TL)

	N	Ortalama	Standart Sapma
Şube Başına Toplam Aktif	25	98,32	130,78
Şube Başına Toplam Mevduat	25	50,68	51,36
Şube Başına TL Mevduat	25	26,12	17,89
Şube Başına YP Mevduat	25	24,44	37,73
Şube Başına Kredi	25	41,40	29,33
Şube Başına Personel (kişi)	25	25,28	17,70
Şube Başına Net Kar	25	2,24	6,66

Tabloda bankaların şube başına rasyolarına ilişkin ortalama ve standart sapmaları verilmiştir. Buna göre ortalamadan en büyük sapma “Şube Başına Net Kar” rasyosunda görülmektedir ki bu şubelerin net karlarına göre değerlendirildiğinde homojen bir dağılım göstermediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan düşük sapmalar da “Şube Başına TL Mevduat”, “Şube Başına Kredi” ve “Şube Başına Personel (kişi)” rasyolarında bulunmaktadır. İncelenen özellikler yönüyle şubelerin birbirlerine benzerliklerinin diğer rasyolara oranla daha fazla olduğu ifade edilebilir. Bankaların şube rasyoları bazında banka gruplarına göre durumları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Şube Rasyoları İçin Mevcut Banka Sınıfları Bazında Tanımsal İstatistikler (Milyon TL)

	Grup					
	Kamu Bankaları		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Bankalar	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Şube Başına Toplam Aktif	87,66	9,81	65,63	30,38	133,90	193,66
Şube Başına Toplam Mevduat	67,33	3,21	38,72	21,88	58,09	74,50
Şube Başına TL Mevduat	48,00	5,00	22,90	12,00	23,36	21,35
Şube Başına YP Mevduat	18,66	4,93	15,81	10,30	34,63	55,68
Şube Başına Kredi	41,33	17,00	33,36	20,89	49,45	37,79
Şube Başına Personel (Kişi)	18,33	1,52	21,63	9,21	30,81	24,58
Şube Başına Net Kar	1,66	,57	1,09	,94	3,54	10,11

Tablodan yabancı bankaların, “Şube Başına Toplam Aktif” (133 milyon TL), “Şube Başına YP Mevduat” (34 milyon TL), “Şube Başına Kredi” (49 milyon TL), “Şube Başına Personel Sayısı” (30 kişi) ve “Şube Başına Net Kar” ortalaması (3 milyon TL) ve kamu bankalarının da “Şube Başına TL Mevduat” (48 milyon TL) ve “Şube Başına Toplam Mevduat” (67 milyon TL) açısından en büyük paya sahip oldukları görülmektedir. Standart sapmalar incelendiğinde ise yabancı bankaların incelenen özellikler yönüyle kamu ve özel sermayeli bankalara oranla daha heterojen bir dağılım gösterdikleri söylenebilir.

3.4.2. Karlılık Oranlarına Göre Kümeleme

Aşağıda Tablo 6’da karlılık göstergelerine ait tanımsal istatistikler verilmiştir.

Tablo 6. Karlılık Göstergeleri İçin Genel Tanımsal İstatistikler(%)

	(N)	Ortalama	Standart Sapma
Net Dönem Karı (Zararı) / Öz kaynaklar	25	11,48	6,85
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	25	1,94	1,48
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	25	35,33	48,83

Net dönem karı (zararı)’nın öz kaynaklara, vergi öncesi karın toplam aktiflere ve net dönem karı (zararı)’nın ödenmiş sermayeye oranının ortalaması sırasıyla %11,48, %1,94 ve %35,33’dür. Standart sapmalara bakıldığında son sıradaki orana göre bankaların diğer oranlarla karşılaştırıldığında homojen dağılmadıkları söylenebilir.

Tablo 7’de banka grupları bazında karlılık göstergelerine ait tanımsal istatistikler verilmiştir.

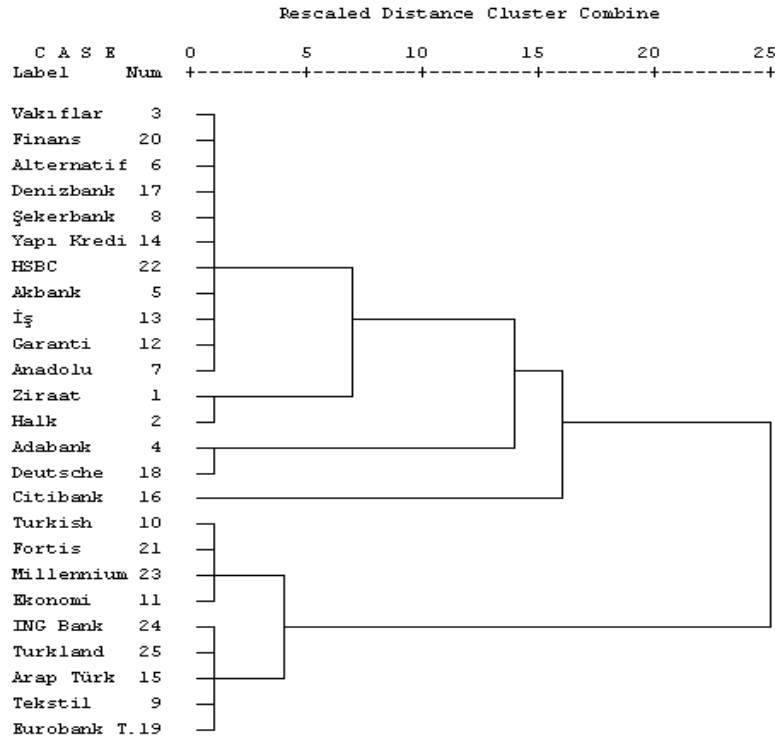
Tablo 7. Banka Grupları Bazında Karlılık Göstergeleri Tanımsal İstatistikleri (%)

	Grup					
	Kamu Bankaları		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Bankalar	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	22,00	7,98	13,21	4,86	7,23	4,93
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	2,30	,43	1,92	,74	1,07	,88
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	65,66	30,86	28,27	18,27	37,51	72,95

Tablo incelendiğinde tüm oranlar için kamu bankaları ortalamasının diğer banka gruplarından büyük olduğu ve bunu “Net Dönem Karı (Zararı)/Ödenmiş Sermaye” oranı dışında özel sermayeli bankaların ortalamasının izlediği görülmektedir. Standart sapmalara bakıldığında ise yine tüm oranlar bazında yabancı sermayeli bankalardaki sapmanın diğerlerinden büyük olduğunu ve yabancı bankaların dağılımlarının diğerleri ile karşılaştırıldığında homojen olmadığı söylenebilir.

Karlılık göstergelerine yönelik olarak verilen bu tanımlayıcı istatistiklerin ardından aşağıda Şekil 1’de kümeleme analizi ile bankaların sınıflandırılması bir grafik gösterim türü olan dendogram yardımıyla yapılmaktadır.

Dendogramda yatay eksen, yeniden ölçeklendirilmiş bağlantı uzaklıkları, dikey eksen ise bankalar verilmiştir. Yatay eksen boyunca sağa doğru gidildikçe birbirine uzaklıkları daha az olan çok sayıda bankayı içine alan sayıca daha az yeni küme oluşumlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Burada küme içerisindeki homojen yapıyı ve kümeler arasındaki heterojen yapıyı bozmamak suretiyle küme sayısının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu yapılırken yatay eksen boyunca sağdan sola doğru gidilerek birleşimler arasındaki boşluklar dikkate alınmıştır.

Şekil 1. Bankaların Karlılık Göstergelerine Ait Dendogram

Dendogram incelendiğinde, yaklaşık 17-25 arası mesafede 2 ve 7-14 arası mesafede 4 kümeye işaret etmektedir. Burada uzaklıklar dikkate alındığında 7-14 arası mesafede bulunan 4 kümenin seçilmesi uygun bulunmuştur. Bankaların kümlere göre dağılımı da Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Bankaların Karlılık Göstergelerine Göre Küme Oluşumları

Küme			
1	2	3	4
Ziraat Bankası	Adabank	T. Ekonomi Bankası	Citibank
Akbank	Deutsche Bank	Eurobank Tefken	
Alternatif Bank		Millennium Bank	
Anadolu Bank		ING Bank	
Denizbank		Arap Türk Bankası	
Finans Bank		Fortis Bank	
T. Garanti Bankası		Tekstil Bankası	
Halk Bankası		Turkish Bank	
HSBC Bank		Turkland Bank	
T. İş Bankası			
Şekerbank			
Vakıflar Bankası			
Yapı Kredi Bankası			
13	2	9	1

Tablodan, bankaların karlılık göstergeleriyle birbirlerine benzerlikleri yönüyle kümelenebilir. Kamu, özel ve yabancı bankaların mevcut kümelerinin dışında bir kümelemenin ortaya çıktığı görülmektedir. 1. kümede ağırlıklı olarak kamu ve özel sermayeli bankaların, 3. kümede ağırlıklı olarak yabancı sermayeli bankaların, 2. kümede bir özel ve bir yabancı sermayeli bankanın ve 4. kümede ise tek başına bir yabancı sermayeli bankanın yer aldığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle karlılık göstergeleri açısından kamu bankalarının özel sermayeli bankalarla benzer amaçları paylaştıkları ve kamu bankalarının eski dönemlerde olduğundan farklı olarak bankacılık faaliyetleri yönüyle özel sermayeli bankalarla rekabet edebildiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Citibank ve Deutsche Bank’ın dışında diğer yabancı bankaların da az sayıda yerli banka ile birlikte bir grup oluşturduğu görülmektedir. Bu iki yabancı bankanın diğerlerinden ayrı grupta yer alması onlardan karlılık oranları yönüyle diğer yabancı bankalardan farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Aşağıda Tablo 9’da yeni oluşturulan kümelere ait karlılık oranlarının tanımsal İstatistikleri verilmektedir.

Tablo 9. Bankaların Karlılık Göstergelerine Bakış

	Grup							
	1(n=13)		2(n=2)		3(n=9)		4(n=1)	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	16,49	4,88	8,35	2,47	5,08	3,86	10,20	-
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	2,20	,42	5,95	,49	,70	,65	1,90	-
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	42,35	21,77	14,30	15,27	7,02	5,90	241,00	-

Tablo incelendiğinde 1. grupta yer alan bankaların tüm oranlar itibarıyla ortalamaları 3. grupta bulunan bankalarınkinden daha büyüktür. 2. grubun “Vergi Öncesi Kar/Toplam Aktifler” oranı ve 4. grubun “Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye” oranı diğer tüm gruplarınkinden daha büyüktür ve bunları oluşturan bankaların bu gruplarda yer almasında etkili olduğu söylenebilecek oranlardır. Yabancı bankaların daha düşük kar marjıyla çalıştığı söylenebilir.

3.4.3. Sermaye Yeterliliklerine Göre Kümeleme

Aşağıda Tablo 10’da bankaların sermaye yeterliliklerine göre genel tanımsal istatistikleri verilmiştir.

Tablo 10. Sermaye Yeterliliklerine Göre Tanımsal İstatistikler (%)

	N	Ortalama	Std. Sapma
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	25	45,88	122,40
Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	25	82,26	98,71
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	25	-20,43	51,19
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	25	3,73	20,43

“Öz Kaynaklar/(Mevduat+ Mevduat Dışı Kaynaklar)”, “Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar”, “Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar”, “(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar” oranlarının ortalamaları sırasıyla %46, %82, %20, %3’tür. Söz konusu değişkenlerin standart sapmaları incelendiğinde ise bankaların oranlar itibari ile aralarında homojen dağılmadıkları ve sermaye yeterliliği açısından her bir bankanın diğerinden çok farklı oranlara sahip oldukları söylenebilir.

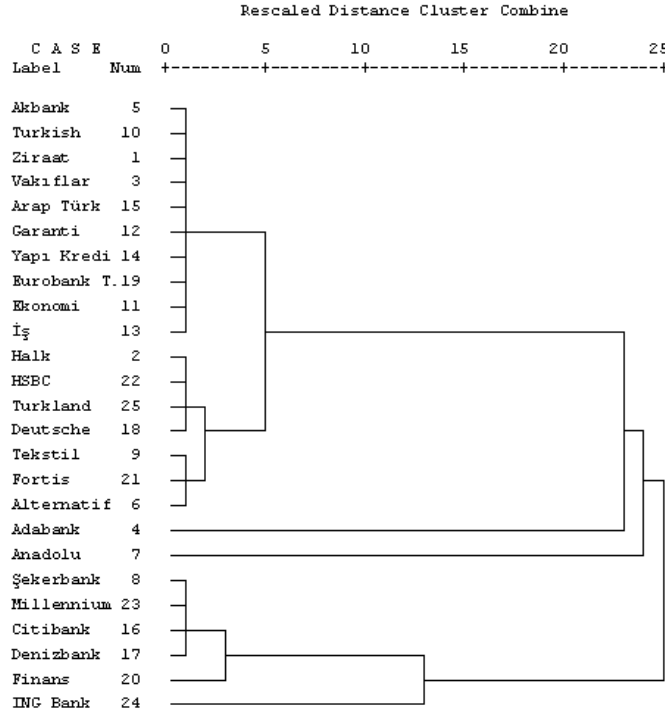
Aşağıda Tablo 11’de banka grupları bazında sermaye yeterliliği tanımsal istatistikleri verilmiştir.

Tablo 11. Banka Grupları Bazında Sermaye Yeterliliği Tanımsal İstatistikleri(%)

	GRUP					
	Kamu Bankaları		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Bankalar	
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	10,56	2,40	71,50	183,02	29,89	32,93
Bilanço İçi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	16,10	28,15	50,32	67,05	132,26	116,39
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	-8,83	17,76	,86	36,23	-44,90	60,96
	-,33	3,29	10,47	29,99	-1,89	3,35

Tablo incelendiğinde, özkaynakların (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)’a, (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu)’un Özkaynaklar’a oranında özel sermayeli bankalar (%71), özkaynakların (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)’a oranında yabancı bankalar (%132) aldıkları büyük paylarla öne çıkmaktadırlar. Gruplar standart sapmalar göz önüne alınarak incelendiğinde birinci oranda (Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)) kamu bankalarının, ikinci oranda yabancı bankaların daha homojen bir yapıya sahip oldukları söylenebilir.

Sermaye yeterliliği göstergelerini kapsayan bu tanımlayıcı istatistiklerin ardından aşağıda Şekil 2’de kümeleme analizi ile bankaların sınıflandırılması bir dendogram yardımıyla yapılmaktadır.

Şekil 2. Bankaların Sermaye Yeterliliği Göstergelerine Ait Dendrogram

Yukarıda verilen dendrogram, bankalar arası bağlantı uzaklığı dikkate alınarak incelendiğinde yaklaşık olarak 5-13 arasındaki mesafenin ticari bankaların sermaye yeterliliği açısından sınıflandırılmasında uygun aralık olduğu gözlenmiştir. Belirtilen aralıkta 5 küme yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 12’de bankaların kümelere dağılımı verilmektedir.

Tablo 12. Bankaların Sermaye Yeterliliği Göstergelerine Göre Küme Oluşumları

Küme				
1	2	3	4	5
Akbank	Adabank	Anadolu Bank	Citibank	ING Bank
Alternatif Bank			Denizbank	
Arap Türk B.			Finans Bank	
Deutsche Bank			Millennium Bank	
Ekonomi			Şekerbank	
Eurobank Tekfen				
Fortis Bankası				
T. Garanti B.				
Halk Bankası				
HSBC Bank				
T. İş Bankası				
Tekstil				
Turkish				
Turkland				
Vakıflar Bankası				
Yapı Kredi B.				
Ziraat Bankası				
17	1	1	5	1

Tabloda verilen küme oluşumları incelendiğinde bankaların çoğunlukla mevcut grupları dışındaki bankalarla homojen bir yapı oluşturdukları ve sermaye yeterlilikleri açısından hali hazırda bulunan gruplarındaki bankalardan ayrıldıkları görülmektedir. Bankaların kümelere dağılımı incelendiğinde 1. kümede çoğunluğunu öncelikle özel sermayeli bankaların, daha sonra ise sırasıyla yabancı ve kamu bankalarının oluşturduğu görülmektedir. Oluşumda dikkati çeken kamu bankalarının tamamının özelin

güçlü bankaları ile iç içe olmasıdır. Buradan bankaların, kamu, özel ya da yabancı ayrımı yapmaksızın sermaye yeterliliği açısından birbirine benzer yönlerinin bulunduğu söylenebilir. Ayrıca kamu bankalarının özel ve yabancı bankalarla bu kadar homojen bir yapı oluşturması kamu bankaları üzerindeki politik baskı teşvik sorunlarının yavaş yavaş kalktığı düşüncesini akla getirmektedir. 2. ve 3. kümelerde özel sermayeli bankalar arasında yer alan sırasıyla Adabank, ve Anadolu Bank, 5. kümede ise yabancı bir banka ING Bank sermaye yeterliliği açısından tek başına küme oluşumuna sebep olmuştur. Bu bankaların diğer bankalardan ayrı gruplarda yer alması sermaye yeterliliği oranları itibari ile diğerlerinden farklılaştıkları şeklinde yorumlanabilir. 4. kümeye bakıldığında ise birçok yabancı banka arasında özel sermayeli bir banka olan Şekerbank yer almaktadır. Özel sermayeli bir bankanın yabancı bankalarla iç içe olması, Şekerbank'ın belkide yabancı bankaların özellikle uyguladığı politikaları (az şube ve düşük maliyetle çalışma) ile uyumlu olduğundan ileri gelmektedir. Aşağıda Tablo 13'de yeni oluşturulan kümelere ait sermaye yeterliliği oranlarının tanımsal İstatistikleri verilmektedir.

Tablo 13. Bankaların Sermaye Yeterliliği Göstergelerine Bakış

	GRUP									
	1 (n=17)		2 (n=1)		3 (n=1)		4 (n=5)		5 (n=1)	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	24,40	27,36	623,20	-	20,10	-	14,80	2,29	14,90	-
Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	44,87	53,52	-,60	-	61,90	-	161,02	41,23	427,5	-
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-2,04	24,56	,60	-	20,00	-	-106,0	38,34	33,50	-
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	,16	3,02	,60	-	100,50	-	-2,26	5,04	,80	-

Tablo incelendiğinde 2. grupta yer alan bankaların “Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)” oranı diğer tüm gruplardakinden daha büyüktür. 4. grubun “Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar” ve “Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar” oranı, tüm oranlar itibariyle diğer banka gruplarından daha büyüktür. 3. grubun “(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar” oranı da yine diğer tüm banka gruplarından daha büyük paya sahiptir. Standart sapmalar incelendiğinde birinci grupta yer alan bankaların oranlar yönüyle oldukça heterojen dağıldıkları söylenebilir.

3.4.4. Aktif Kalitesine Göre Kümeleme

Aşağıda Tablo 14’de aktif kalitesine göre tanımsal istatistikler verilmiştir.

Tablo 14. Aktif Kalitesine Göre Tanımsal İstatistikler(%)

	N	Ortalama	Std. Sapma
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	25	50,83	17,53
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	25	93,20	57,95
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler	24	3,80	2,14
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	24	1,07	,92
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	24	71,98	23,15
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	25	4,41	3,65
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	24	26,28	19,23

Tablodan da görüldüğü gibi bankaların kredilerinin toplam aktifler içindeki payı, toplam kredilerin toplam mevduat içindeki payı, takipteki kredilerin (brüt), toplam krediler içindeki payı, özel karşılıkların takipteki krediler (brüt) içindeki payı, toplam aktifler içinde duran aktiflerin payı ve tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payı ortalama olarak sırasıyla %51, %93, %4, %72, %4, %26'dır. Oranların standart sapmaları incelendiğinde ise genel itibari ile bankalar arasında homojen bir yapı olmadığı, bankaların aktif kalitesi oranları itibari ile birbirinden farklılaştıkları söylenebilir. Tablo 15'de banka grupları bazında ele alınan aktif kalitesi tanımsal istatistikleri verilmiştir.

Tablo 15. Banka Grupları Bazında Aktif Kalitesi Tanımsal İstatistikleri(%)

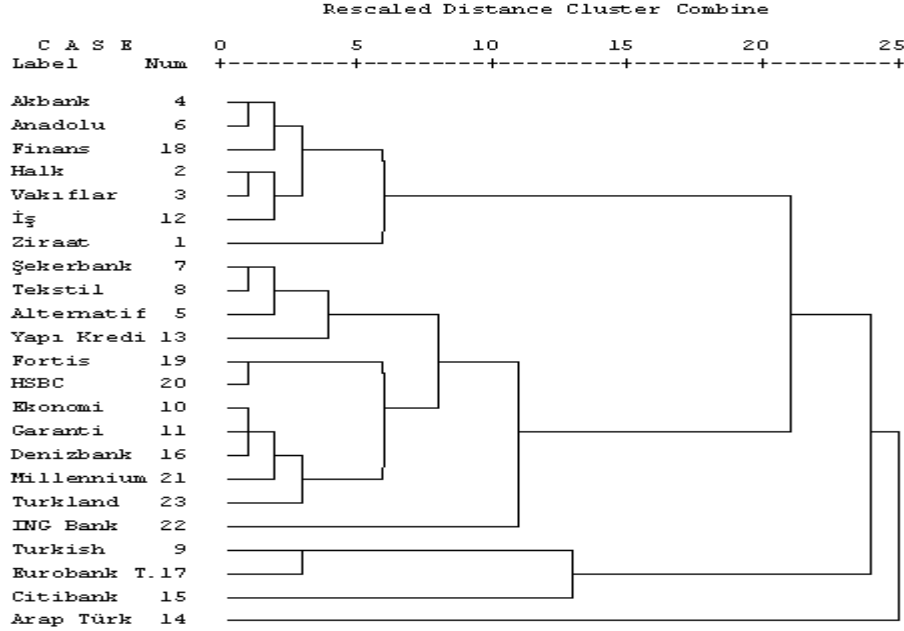
	GRUP					
	Kamu Bankaları		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Bankalar	
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	46,16	14,95	53,49	11,03	57,73	13,71
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	61,06	22,86	86,38	16,44	123,36	77,36
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler	3,86	1,62	3,67	1,19	4,30	2,80
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	,50	,26	1,16	,90	1,26	1,03
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	86,06	7,10	69,67	20,68	67,27	27,33
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,56	,92	4,17	1,70	3,42	1,56
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	30,86	11,17	20,68	12,49	33,14	24,30

Tablo 15'e bakıldığında, kamu bankaları özel karşılıkların takipteki kredilere oranında, özel sermayeli bankalar duran aktiflerin, toplam aktiflere oranında diğer banka gruplarına göre daha büyük paya sahiptir.

Yabancı bankalar ise, "Toplam Krediler/Toplam Aktifler, Toplam Krediler/Toplam Mevduat, Takipteki Krediler (Brüt)/Toplam Krediler, Tüketici Kredileri/Toplam Krediler" itibari ile diğer banka gruplarına nazaran daha büyük paylara sahiptir.

Ancak standart sapmaların yüksek olması yabancı bankalar grubundaki bankaların belirtilen oranlar açısından farklılaştığına işaret etmektedir. Kamu ve özel sermayeli bankalar ise yabancı sermayeli bankalara göre grupları itibari ile çok daha homojen bir yapı sergilemektedir.

Aktif kalitesi göstergelerine yönelik olarak verilen tanımlayıcı istatistiklerin ardından aşağıda Şekil 3’de kümeleme analizi ile bankaların sınıflandırılması dendogram yardımıyla yapılmaktadır.

Şekil 3. Bankaların Aktif Kalitesi Göstergelerine Ait Dendogram

Dendogram incelendiğinde, yaklaşık 8-12 arası mesafede 6 kümeye, 14-21 arası mesafede 4 kümeye işaret etmektedir. Burada bankalar arası bağlantı uzaklıkları dikkate alındığında uygun görülen 14-21 arası mesafede bulunan 4 kümenin seçilmesi uygun bulunmuştur. Bankaların kümelere göre dağılımı ise Tablo 16’da verilmektedir.

Tablo 16. Bankaların Aktif Kalitesi Göstergelerine Göre Küme Oluşumları

Küme			
1	2	3	4
Akbank	Alternatif Bank	Citibank	Arap Türk Bankası
Anadolu	Denizbank	Eurobank Tekfen	
Finans Bank	T. Ekonomi Bankası	Turkish Bank	
Halk Bankası	Fortis Bank		
T. İş Bankası	T. Garanti Bankası		
Vakıflar Bankası	HSBC Bank		
Ziraat Bankası	Millennium Bank		
	ING Bank		
	Şekerbank		
	Tekstil Bankası		
	Turkland Bank		
	Yapı Kredi Bankası		
7	12	3	1

Tablodan bankaların küme dağılımları incelendiğinde, 1. küme bünyesinde kamu, özel sermayeli ve yabancı bankalardan oluşan 7 bankayı barındırmaktadır. Oluşan kümede kamu bankalarının tamamının yine bir arada bulunması göze çarpmaktadır. Oluşumlarda dikkat çeken bir başka nokta ise kamu bankalarının özel ve yabancı sermayeli bankaların güçlü bankaları ile iç içe olması ve

homojen bir yapı oluşturmaktadır. Kamu bankalarının performansının bu şekilde beklentilerin üzerinde gerçekleşmesi, belki de kamu bankalarında önceden sıkça yaşanan performansın değerlendirilmesinde kullanılan bilgi ve denetim eksikliği gibi sorunların artık ortadan kalkmasından ileri gelmektedir. 2. ve 3. kümelerde özel ve yabancı sermayeli bankalar bir arada bulunmaktadır. Bu oluşumlar bu kümelerde yer alan bankaların aktif kalitesi açısından benzer yanlarının olduğunu akla getirmektedir. 4. küme oluşumuna bakıldığında ise yabancı bankalardan biri olan Arap Türk Bankası tek başına bir küme oluşturmaktadır. Bu bankanın bu şekilde diğerlerinden farklı bir grupta yer alması onlardan aktif kalitesi oranları yönüyle farklılıklara sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Aşağıda Tablo 17’de bankaların yeniden sınıflandırılmasıyla oluşturulan kümelere ait tanımsal istatistikler verilmiştir.

Tablo 17. Bankaların Aktif Kalitesi Göstergelerine Bakış

	GRUP							
	1 (n=7)		2 (n=12)		3 (n=3)		4 (n=1)	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	52,04	11,74	61,97	5,42	34,00	11,03	40,70	-
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	78,44	23,74	102,5	15,88	56,33	6,56	332,2	-
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler	3,52	1,24	3,58	1,43	7,26	3,00	1,80	-
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	,22	,29	1,41	,54	2,36	1,02	,00	-
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	93,12	8,08	56,79	18,71	64,73	15,15	100,0	-
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,95	1,15	3,66	1,61	4,26	2,15	6,10	-
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	32,78	10,41	28,94	19,69	17,96	28,52	,10	-

Tabloda verilen değerler incelendiğinde 3. grupta yer alan bankalar diğer tüm banka gruplarına göre daha heterojen bir yapı sergilemekte, bu ise bu grupta yer alan yabancı bir banka olan “Citibank” ve özel bankalar arasında yer alan “Turkish Bank, Eurobank Tefken” bankalarının aktif kalitesi rasyoları yönüyle farklılaştığını ortaya koymaktadır. 2. grupta yer alan özel sermayeli ve yabancı bankalar kümesi, 1.grubun en büyük payları aldığı “Toplam Krediler / Toplam Mevduat, Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt), Tüketici Kredileri / Toplam Krediler” oranlar dışında, diğer tüm oranlarda en yüksek aktif kalitesi ortalamalarına sahiptir.

Bundan sonraki kısımda gelir gider yapısına göre kümeleme analizi sonuçları verilmektedir

3.4.5. Gelir Gider Yapısına Göre Kümeleme

Aşağıda Tablo 18’de bankaların gelir gider yapısına göre genel tanımsal istatistikleri verilmiştir.

Tablo 18. Gelir Gider Yapısına Göre Tanımsal İstatistikler(%)

	N	Ortalama	Std. Sapma
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri	25	58,36	14,35
Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı / Toplam Aktifler	25	1,10	,60
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	25	126,85	13,26
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	25	12,57	2,12
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	25	7,30	2,25
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	25	88,45	11,08
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	25	63,11	14,76

Tabloya bakıldığında 25 banka için yapılan gelir gider yapısı tanımsal istatistikleri sonucu şu şekilde yorumlanabilir:

Bankaların gelir gider yapısına göre ortalama ve standart sapmaları mukayese edilerek incelendiğinde genel itibari ile gelir gider yapısı oranlarının ortalama etrafında dağıldığı ve bankaların aralarında çok az farklılıklarda olsa neredeyse homojen bir yapı oluşturdukları söylenebilir.

Tablo 19’da banka grupları bazında gelir gider yapısı tanımsal istatistikleri verilmiştir.

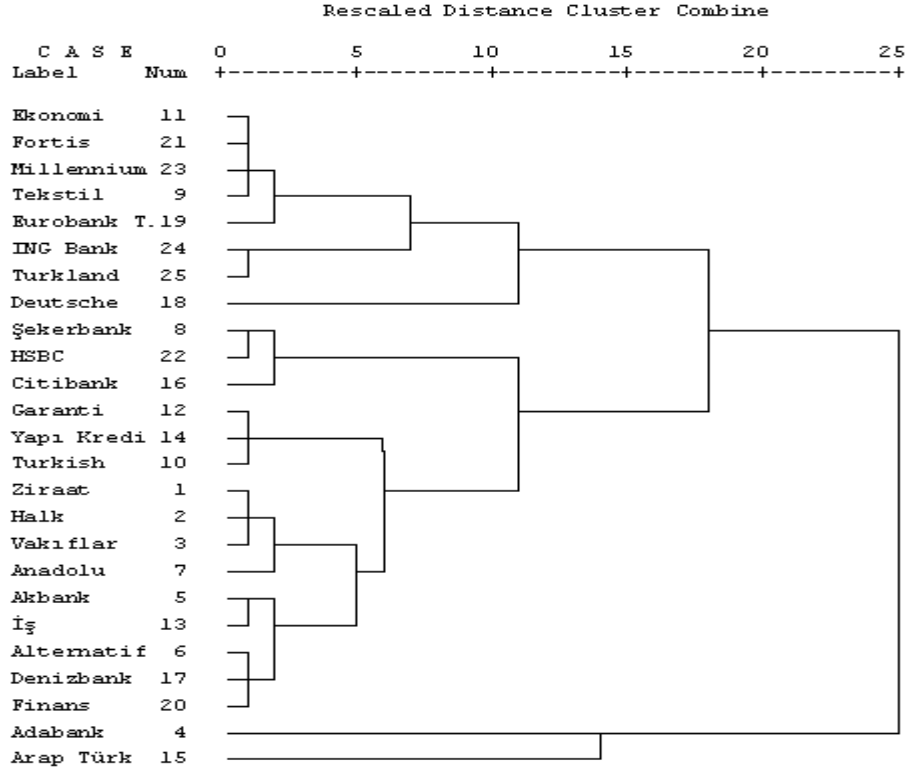
Tablo 19. Banka Grupları Bazında Gelir Gider Yapısı Tanımsal İstatistikler(%)

	GRUP					
	Kamu bankaları		Özel sermayeli bankalar		Yabancı bankalar	
	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma	Ort.	Std. Sapma
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri	39,23	5,99	54,10	8,96	67,84	13,34
Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı / Toplam Aktifler	,86	,35	1,19	,51	1,09	,75
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	128,86	1,70	132,60	14,47	120,55	11,44
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	12,8	,50	12,47	2,29	12,61	2,33
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	8,83	,30	6,85	2,13	7,34	2,59
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	91,23	3,09	86,53	5,45	89,61	15,98
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	81,23	3,71	62,17	16,46	59,10	11,51

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde yabancı bankalar “Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri” oranı ile, özel sermayeli bankalar ise “Toplam Gelirler / Toplam Giderler” oranı ile ortalamalar bazında en büyük paya sahipken kamu bankaları tabloda verilen diğer tüm oranlar itibari ile özel sermayeli ve yabancı bankalardan daha büyük paylara sahiptir. Standart sapmalara

bakıldığında ise gelir gider yapısına göre tüm banka gruplarının kendi içlerinde homojen dağıldıkları söylenebilir.

Gelir gider yapısı için incelenen bu tanımlayıcı istatistiklerden sonra aşağıda Şekil 4’de gelir gider yapısı analizi ile bankaların sınıflandırılması bir grafik gösterim türü olan dendrogram yardımıyla yapılmaktadır.

Şekil 4. Bankaların Gelir Gider Yapısı Göstergelerine Ait Dendrogram

Yukarıda verilen dendrogram incelendiğinde Türkiye’deki ticari bankalar gelir gider yapısına göre sınıflandırıldığında söz konusu bankaları yaklaşık 7-12 arası mesafedeki altı kümede gruplamak mümkündür. Gruplar oluşturulurken yine bankalar arası bağlantı uzaklıkları göz önünde bulundurulmuştur. Küme oluşumları Tablo 20’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 20. Bankaların Gelir Gider Yapısı Göstergelerine Göre Kümeleme Oluşumu

Küme					
1	2	3	4	5	6
Akbank	Adabank	Citibank	T. Ekonomi B.	Arap Türk B.	Deutsche B.
Alternatif Bank		HSBC Bank	Eurobank T.		
Anadolubank		Şekerbank	Fortis Bank		
Denizbank			ING Bank		
Finans Bank			Millennium B.		
T. Garanti B.			Tekstil Bankası		
Halk Bankası			Turkland B.		
T. İş Bankası					
Turkish Bank					
Vakıflar B.					
Yapı Kredi B.					
Ziraat Bankası					
12	1	3	7	1	1

Tablodan da anlaşılacağı üzere altı küme oluşumu incelendiğinde bankaların, mevcut grupları dışındaki bankalar ile benzer yanlarının bulunduğu ve dolayısıyla yeni kümelerin ortaya çıktığı görülmektedir. 1. kümede kamu bankaları yine birbirinden ayrılmayarak aynı kümede yer almaktadır. Ancak birinci küme dikkatlice incelendiğinde kamu bankalarının, özel sermayeli ve yabancı bankaların güçlü bankaları ile bir küme oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca analizi yapılan tüm değişkenler için küme oluşumları göz önünde bulundurulduğunda da kamu bankalarının özel sermayeli ve yabancı bankalarla homojen bir yapı oluşturması kamu bankaları üzerindeki, politik baskı, teşvik sorunları ve kamu bankalarının performansının değerlendirilmesinde kullanılan bilgi ve denetim yetersizliğinin ortadan kalkmış olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. 2. kümede “Adabank” yine ayrı bir küme oluşturmuştur. “Adabank”ın bu şekilde sermaye yeterliliği değişkeninde olduğu gibi ayrı bir küme oluşturması bu bankanın incelenen değişkenler itibari ile diğer bankalardan farklı bir yapı sergilediğini akla getirmektedir. 3. ve 4. kümelerde ise özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar birleşerek birer küme oluşturmuşlardır. Beşinci kümede yer alan Arap Türk Bankası incelenen aktif kalitesinde olduğu gibi değişkeni gelir gider yapısı açısından da diğer bankalardan ayrılarak tek başına bir küme oluşturmuştur. “Deutsche Bank”da tek başına bir küme oluşturarak altıncı kümede yer almıştır.

Aşağıda Tablo 21’de yeni oluşturulan kümelere ait gelir gider yapısı oranlarının tanımsal istatistikleri verilmektedir.

Tablo 21. Bankaların Gelir Gider Yapısı Göstergelerine Bakış

	GRUP											
	1 (n=12)		2 (n=1)		3 (n=3)		4 (n=7)		5 (n=1)		6 (n=1)	
	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	Std.	
	Ort.	Sap.	Ort.	Sap.	Ort.	Sap.	Ort.	Sap.	Ort.	Sap.	Ort.	Sap.
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri	47,65	7,58	55,20	-	58,53	3,16	73,75	11,00	81,10	-	59,20	-
Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı / Toplam Aktifler	1,13	,48	,90	-	2,16	,30	,82	,37	,90	-	,00	-
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	131,3	3,89	169,9	-	131,8	2,60	112,2	5,99	114,3	-	130,3	-
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	11,91	1,56	14,90	-	15,16	1,250	12,75	1,62	7,30	-	14,40	-
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	7,38	1,10	1,30	-	7,33	1,20	8,15	1,70	2,00	-	11,70	-
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	86,91	5,06	95,20	-	86,26	3,91	91,24	3,94	122,5	-	53,20	-
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	70,78	7,32	13,90	-	54,83	6,50	65,01	9,67	38,8	-	56,10	-

Tablo incelendiğinde birden fazla bankadan oluşan gruplar arasında genel oranlar itibari ile 4. grupta yer alan bankaların diğer banka gruplarına göre daha homojen bir yapı oluşturdukları söylenebilir. 3. banka grubuna bakıldığında, toplam aktifler içerisinde faizleri geliri ortalama olarak en büyük olan banka grubu olduğu dikkati çekmekte ayrıca bu grubun toplam giderler içinde faiz giderlerinin ortalama olarak en küçük orana sahip olan grup olduğu da görülmektedir.

4. SONUÇ

Bir ülkenin bankacılık sektörü, çeşitli alanlarda faaliyet gösteren bankalardan ve bu bankaların değişik ekonomik kurumlarla toplum ve kendi aralarındaki ilişkilerden oluşan bir düzendir. Bu sektör, doğal olarak, o ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi, genel ekonomik politikası, bankacılık mevzuatı, diğer yasaların banka işletmeciliğini ilgilendiren kısımları, işletmecilik alanındaki geçerli örf ve gelenekler, kredi ihtiyacı, halkın alışkanlıkları, tasarruf gücü ve sermaye politikası gibi çeşitli etkenleri kapsamaktadır. Tüm bu noktalardan hareketle hayatımızın her alanına yayılan bankaları yeniden sınıflandırmak, etkinlik alanlarını ve gelişimlerini gözler önüne sermek, mevcut durumlarından dolayı halkın zihninde adeta bir tabu haline gelen yerleşik düşünceleri değiştirmek ya da yeni düşüncelere ışık tutmak kaçınılmaz bir hal almıştır.

Türkiye’deki ticari bankalar alanında yapılan bu çalışmanın elde edilen sonuçları ve önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Karlılık Göstergeleri Açısından;

-Seçilen 25 ticari bankanın karlılık göstergelerine bakıldığında, değerlendirmeye alınan oranların genel itibari ile ortalama etrafında seyretmediği yani standart sapmaların çok yüksek düzeylerde gerçekleştiği görülmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki bankalar karlılık oranları itibari ile birbirlerinden farklılaşmaktadırlar.

-Bankalar karlılık değişkenine göre yeniden sınıflandırıldığında yeni küme sayısı 4 olarak belirlenmiştir. Küme sayısı belirlenirken bağlantı uzaklıkları göz önünde bulundurulmuştur. Küme oluşumları incelendiğinde birinci kümede kamu, özel sermayeli ve yabancı bankaların birlikte yer aldığı 13 banka bulunmaktadır. Oluşumlar dikkatlice incelendiğinde kamu bankalarının tamamı ile özel yabancı bankalarının güçlü bankaları aynı sınıfta yer almaktadır. Bu görüntü kamu bankalarının gelişim seviyesi olarak özel ve yabancı sermayeli bankalar seviyesini yakaladığı, yine bu bankalarla yarışabilecek düzeye ulaştığı ve hatta kamu bankalarının ileride dünya çapında ülkemizi temsil eden güçlü bankalar olarak ön plana çıkabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

-Küme oluşumlarından ikinci kümeye bakıldığında biri özel sermayeli diğeri yabancı sermayeli sırasıyla Adabank ve Deutsche Bank yer almaktadır.

-Üçüncü kümede ise Türkiye’nin özel sermayeli ve yabancı bankalarından olan “T. Ekonomi Bankası, Eurobank Tefken, Millennium Bank, ING Bank, Arap Türk Bankası, Fortis Bank, Tekstil Bankası, Turkish Bank, Turkland Bank” bankaları yer almaktadır.

-Dördüncü küme de ise Citibank tek başına bir küme oluşturmaktadır. Bu bankayı diğerlerinden ayıran karlılık göstergelerinin derinlemesine analiz edilmesinde fayda vardır.

Sermaye Yeterliliği Göstergeleri Açısından;

-Bankalar sermaye yeterliliklerine göre incelendiğinde diğer banka gruplarına nazaran kamu bankalarının değişkenler itibari ile daha çok ortalama etrafında seyrettiği dolayısıyla sermaye yeterliliği açısından birbirlerine daha çok benzediği söylenebilir. Özel ve yabancı sermayeli bankaları içine durumun farklı olduğu gözlenmektedir. Çünkü bu bankaların standart sapmaları kamu bankalarına göre çok yüksek düzeylerde seyretmektedir.

-Sermaye yeterliliği değişkenine göre küme oluşumları incelendiğinde; bankalar arası uzaklık bağlantıları ölçüt olmak kaydıyla bankaları 5 kümede sınıflandırmak mümkündür. Tablo 6.12’ye bakıldığında birinci kümede büyük bir yığılma olmuş ve bu kümede 17 banka yer almıştır. Söz

konusu küme dikkatlice incelendiğinde tüm kamu bankalarının bir arada bu kümede yer aldığı görülmektedir. Ayrıca özel ve yabancı bankalardan ismi çok duyulan güçlü bankalarda bu kümede yer almaktadır. Kümede yer alan bankalar her ne kadar mevcut grupları itibari ile farklı gruplardan (kamu, özel sermayeli, yabancı banka grupları) gelse de, aslında bu küme oluşumu, söz konusu bankaların sermaye yeterliliği açısından benzer özellikler taşıdığına işaret etmektedir.

-İkinci, üçüncü ve beşinci kümelerde sırasıyla sadece “Adabank”, “Anadolu Bank” ve “ING Bank” yer almaktadır. Tek başlarına küme oluşumuna sebep olan bu bankaların aslında sermaye yeterliliği açısından diğer bankalardan farklı bir yapıya sahip oldukları söylenebilir.

-Dördüncü küme de ise çoğunluğunu yabancı bankaların oluşturduğu beş banka yer almaktadır. Burada özel sermayeli bankalardan olan “Şekerbank”ın sermaye yeterliliği değişkenleri açısından yabancı bankalardan olan “Citibank, Denizbank, Finansbank, Millennium Bank” ile benzer yanlarının olduğu söylenebilir.

Aktif Kalitesi Açısından;

-Aktif kalitesi göstergelerine bakıldığında yabancı sermayeli bankalar ele alınan değişkenler itibari ile en büyük paylara sahiptir. Ancak yabancı sermayeli bankaların standart sapmaları incelendiğinde oranların çok yüksek olduğu görülmekte bu ise bankalar arasında aktif kalitesi açısından aşırı uç değerlerin olduğunun bir göstergesidir. Kamu bankaları ve özel sermayeli bankalarda da standart sapmaların yüksek olduğu görülür. Ancak bu bankalar arasında, yabancı bankalar arasındaki kadar farklılık görülmemektedir. Bu çerçevede aktif kalitesi açısından bankalar arası benzerliklerin zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

-Aktif kalitesi için incelenen bankalar, sanki mevcut grupları yokmuş gibi varsayıp kümeleme analizi ile incelendiğinde yine çok farklı banka sınıfları ortaya çıkmıştır. Küme sayısına bankalar arası bağlantı uzaklıkları göz önünde bulundurularak bankaların dört kümede sınıflanmasına karar verilmiştir. Birinci kümede, incelenen diğer değişkenlerde de olduğu gibi kamu bankalarının tamamı yer almaktadır. Yine kamu bankalarının yanında özel sermayeli ve yabancı bankalar olmak üzere toplam 7 banka bu kümede yer almaktadır.

-İkinci kümede büyük bir yığılma görülmektedir. Küme dikkatlice incelendiğinde uzun yıllardır faal olan Yapı Kredi Bankası (1944) gibi bankalar ile geçmişi çokta eskilere dayanmayan Denizbank (1997) gibi özel sermayeli ve yabancı bankalar bir arada yer almaktadır.

-Üçüncü kümede yine özel sermayeli ve yabancı bankalar bir arada bulunmaktadır.

-Dördüncü küme oluşumuna bakıldığında yabancı bankalardan biri olan Arap Türk Bankası tek başına küme oluşturmaktadır. Bu durum Arap Türk Bankası'nın, aktif kalitesi açısından diğer bankalardan ayıran bir özelliği olduğunu gözler önüne sermektedir.

Gelir Gider Yapısı Açısından;

-Değerlendirmeye alınan 25 banka gelir gider yapısı açısından incelenmiştir. Kamu bankalarının ortalama ve standart sapmaları kıyaslandığında bu bankaların, değişkenler bazında ortalama etrafında oldukları yani “Ziraat, Halk ve Vakıf Bankaları” birbirlerine benzer özellikler göstermektedir. Özel sermayeli bankalar içinde ortalama ve standart sapmalar karşılaştırıldığında aynı durumdan söz edilebilir.

-Bankalar gelir gider yapısı için kümeleme analizi ile yeniden sınıflandırıldığında (bankalar arası bağlantı uzaklıkları esas alınmak kaydıyla) altı yeni küme sayısı belirlenmiştir. Birinci kümede yine kamu bankalarının tamamı bir arada yer almakta ayrıca yine tanınmış özel sermayeli ve yabancı bankalar kamu bankaları ile bir sınıf oluşturmuştur.

-İkinci kümede Adabank tıpkı sermaye yeterliliği değişkenine göre yapılan sınıflamada olduğu gibi tek başına bir küme oluşturmuştur.

-Üçüncü ve dördüncü kümelerde ise özel ve yabancı sermayeli bankalar bir araya gelerek küme oluşumunu sağlamışlardır.

-Beşinci kümede yer alan Arap Türk Bankası da aktif kalitesi değişkeninde olduğu gibi gelir gider yapısı değişkeninin analizinde de tek başına ayrı bir küme oluşturduğu görülmektedir.

-Altıncı kümede ise Deutsche Bank tek başına ayrı bir küme oluşturmuştur.

İncelenen değişkenler için kümelerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda bazı bankaların tek başına küme oluşturdukları görülmektedir. Bu bankaları diğerlerinden ayıran özelliklerin nelerdir? Neden mevcut gruplarıyla dahi bir küme oluşturmayıp yalnız küme oluşturmuşlardır? Madem kendi gruplarından bir banka ile bile sınıflanmıyorlar o halde bu bankalara küme olarak hangi kapsamda isim verebilir? Araştırmanın kapsamı itibari ile şimdilik bu sorulara cevap vermek pek mümkün görülmemektedir. Fakat bu soruların cevapları belki yarın için sürekli gelişen, kendini yenileyen, küreselleşmede öncülük eden, krizin önünü kesen yepyeni bir bankacılık sektörü için altın bir anahtar olabilir.

Bir başka açıdan bakıldığında ise Halk Bankası, Ziraat Bankası, Vakıf Bank, T. İş Bankası gibi bazı bankalar analizi yapılan tüm değişkenlerde bir grup halinde aynı kümelerde yer alarak ilginç bir durum oluşturmuştur. Bu bankalar normalde kamu, özel sermayeli ve yabancı bankalar sınıflarında yer alırken acaba bu bankaları bu kadar benzer kılan unsurlar nelerdir? Mevcut banka grupları madem aralarında bu kadar homojen bir yapı sergilemekte o halde bankalar arasında görünmeyen bir yakınlaşma olduğu ve zamanla birbirlerine giderek benzedikleri hatta iç içe yapı sergilemeye başladıkları görülmektedir.

Özetle yapılan araştırma neticesinde kamu bankaları, özel sermayeli bankalar ve yabancı bankalar ayrımı yapılmaksızın bankaların bir araya gelerek mevcut durumlarından çok farklı kümeler oluşturdukları görülmektedir. Ancak değişkenler açısından küme oluşumlarının tamamı incelendiğinde kamu bankaları birbirlerinden hiç ayrılmamış ama özel sermayeli ve yabancı bankaların güçlü bankalarını da yanına katılarak yepyeni kümeler ortaya çıkmıştır. Özel sermayeli ve yabancı bankalarda kendi aralarında gruplaşarak yeni kümeler oluşturmuşlardır. Bu durum geleneksel banka gruplarının giderek birbirleri ile homojen bir yapı sergilemeye başladıklarını göstermektedir. Ayrıca kümeler özel ve kamu bankalarının yavaş yavaş rekabet edebilecek düzeylere ulaştığını da düşündürmektedir ki bu bankacılık sektörü için büyük bir umuttur.

KAYNAKÇA

ACAR BOYACIOĞLU, M. ve KARA, Y., 2007, “Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Güç Derecelerinin Tahmininde Yapay Sinir Ağları Ve Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Tekniklerinin Performanslarının Karşılaştırılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi, 22 (2), ss. 197-217.

AFŞAR, M., Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü, Anadolu Üniversitesi İİBF Bölümü, <http://eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf> (01.05.2010).

AŞAN, Z., 2007, “Kredi Kartı Kullanan Müşterilerin Sosyo Ekonomik Özelliklerinin Kümeleme Analiziyle İncelenmesi”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 17, ss. 256-267.

BİRCAN, H., ZONTUL, M. ve YÜKSEK A., G. (2006), Som Tipinde Yapay Sinir Ağlarını Kullanarak Türkiye'nin İhracat Yaptığı Ülkelerin Kümelenmesi Üzerine Bir Çalışma, Atatürk üniversitesi İİBF Dergisi, 20(2):219-237.

COŞKUN, M., vd., 2009, “Bankacılık Sektörü Hisse Senedi Getirileri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği” Kocaeli Üniversitesi İİBF Dergisi, (7), ss.1-18.

ÇAKMAK, Z., vd., Kümeleme Analizi Teknikleri İle İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması Ve Değişimlerinin İncelenmesi. <http://sbe.dpu.edu.tr/12/15-36.pdf> (02.12.2009).

ÇAVUŞ, M.F., Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye Kredi Kartları Üzerine Bir Araştırma,

- http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20Fedai%20%C3%87AVU%C5%9E/%C3%87AVU%C5%9E,%20Mustafa.pdf (02.12.2009)
- ÇINKO, M., 2006, “Kredi Kartı Değerlendirme Tekniklerinin Karşılaştırılması” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (9), ss.143-153.
- DOĞAN, B., 2008, Bankaların Gözetiminde Bir Araç Olarak Kümeleme Analizi: Türk Bankacılık Sektörü İçin Bir Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 363s.
- ERDOĞAN, S. ve BEŞBALLI, S.G., 2009, “Türkiye’de Banka Kredileri Kanalınnın İşleyişi Üzerine Ampirik Bir Analiz”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 11(1), ss.28-41.
- KARABULUT, M., vd., 2004, “Hiyerarşik Kluster (Küme) Tekniği Kullanılarak Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Benzerliklerinin Analizi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 102s.
- KAYA, Y.T. 2001, “Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjının Modellenmesi”, BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi, Çalışma Raporları, No: 2001/4, 38s.
- KEÇEK, G. ve CİNSER, V. 2008, “Türkiye’de Faaliyette Bulunan Ticaret Bankalarının Performanslarına Göre Sınıflandırılmasında Etkili Olan Değişkenlerin Belirlenmesi Ve Bir Uygulama Denemesi” Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, (22), 12s.
- NEELY, M.C. ve WHEELOCK, D.C., 1997, “Why Does Bank Performance Vary Across States?”, Federal Reserve Bank of St. Louis Review, Vol. 79, No: 2, (March/April), ss. 27-40.
- OKUMUŞ, A. ve YAŞIN, B., 2007, Yapı Market Müşterilerinin Hizmet Kalitesi, Değerlendirmelerine Göre Pazar Bölümlerinin İncelenmesi, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, (28), ss. 87-106.
- ÖZER, S. ve ERCİŞ, A. 2004, “Banka Hizmetlerinde Güven ve Oluşumuna Etki Eden Değişkenler Üzerine Erzurum’da Bir Araştırma “, 9. Ulusal Pazarlama Kongresi, 6-8 Ekim 2004, ss. 365-384.
- ÖZKAN, B., 2000, “Kümeleme Analizi ve Bankalar Üzerine Bir Uygulama”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE.
- SANDAL, E.K., 2009, “Sosyo- Ekonomik Kriterler Bakımından Türkiye, Doğu Avrupa ve Kafkas Ülkelerinin Karşılaştırılması”, Doğu Coğrafya Dergisi, (22), ss.89-105.
- SİLPAR, M. ve TUNAY, B., 2006, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I” Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi, (01).
- TURANLI, M., vd., 2006/1, Avrupa Birliğine Aday ve Üye Ülkelerin Ekonomik Benzerliklerinin Kümeleme Analiziyle İncelenmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:9.